

„...ideje van a kövek összegyűjtésének”
(Préd. 3,5)

Az utóbbi években öröndetesen megszaporodott azon kiadványok és honlapok száma, amelyek zsidó temetők számbavételét, bemutatását vállalták fel. Több felsőoktatási intézményben készültek, készülnek zsidó temetőket vagy azok egy részét feldolgozó szakdolgozatok, továbbá folyik helyi önkormányzatok, helytörténeti társaságok támogatásával is az állagmegővőn túlmutató dokumentációs munka: feltérképezés, fotózás, a felirati anyag rögzítése. A helytörténeti érdeklődés mellett genealógiai és etnográfiai kutatások is fordultak, fordulnak a zsidó temetők felé. Ugyanakkor azt tapasztaljuk, hogy e kutatások eredményei rendszerint elszigeteltek maradnak, az áldozatos munkával összegyűjtött adatok nem hasznosulnak megfelelően. Ennek egyik oka, hogy a kiadványok, feldolgozások csak legszűkebb körben válnak ismertté, a másik a közös szempontrendszer, hasonló módszertani megközelítés hiánya, ami elsősorban a helyi kutatásokra épülő szintézisek létrehozását hátráltatja.

Az MTA Kisebbségkutató Intézetének Judaisztikai Kutatócsoportja és az MTA–ORZSE Zsidó Kultúratudományi Kutatócsoport egyaránt fontos területnek tartotta az elmúlt években a zsidó temetők kutatásának támogatását mind kiadványok megjelenítésével, mind kutatók módszertani támogatásával. A 2011. május 26-án Budapesten megrendezett tanácskozás – a két kutatócsoport közös szervezésében – ebbe a tevékenységbe illeszkedett. A tanácskozáson elhangzott előadások, melyek írott változatát az alábbiakban közreadjuk, a temetők kutatásának különféle diszciplínák (történettudomány, filológia, néprajz, kulturális antropológia, örökségvédelem) szerinti megközelítését mutatták be, a módszertani szempontokat hangsúlyosan tárgyalva. A diszciplináris sokféleség mellett területi sokszínűsége is törekedtünk, hogy az előadók által ismertetett példák közt az ország minél több régiója felbukkanjon. Az előadások közzétételével a történeti Magyarország területén sokféle folyó kutatásokat szeretnénk módszertanilag segíteni, illetve újabb kutatásokra ösztönözni.

Az öt írás szerzője:*

Szántóné Balázs Edit, történész (Országos Rabbiképző – Zsidó Egyetem, Budapest)

Bányai Viktória, hebraista, történész (MTA Kisebbségkutató Intézet Judaisztikai Kutatócsoport, Budapest)

Szabó Tünde Judit, néprajzkutató (Miskolc)

* A tanácskozáson egy hatodik előadás is elhangzott: Shlomo Spitzer, a Bar Ilan University (Izrael) nyugalmazott professzora a burgenlandi zsidó temetők sorsáról beszélt.

Glässer Norbert, kulturális antropológus (Szegei Egyetem, Néprajzi és Kulturális Antropológiai Tanszék)

Balogh István, tanár (Scheiber Iskola, Budapest; az Országos Rabbiképző – Zsidó Egyetem hallgatója)

Mottóként hadd álljon itt egy a temető kutatás kapcsán gyakran idézett talmudi gondolat (Tb Horajot 13b). Egyéb jegyzékek mellett egy listát olvashatunk ezen a helyen, hogy mi az a „tíz dolog, ami negatívan hat a tanulásra / eltérít a tanulástól”. A listán szerepelnek: elmenni egy tevé kötőféke alatt, áthaladni két tevé között, áthaladni két nő között, vagy egy nő áthaladása férfiak között; büzlő dög mellett elmenni, olyan híd alatt menni el, ahol negyven napja nem folyt víz; nem kellően megsült kenyeret enni, temetőn átfolyó vízből inni, halott arcát nézni. És vannak, aki hozzátesszik – zárja a listát a Talmud -: sírfeliratot olvasgatni.

Az itt következő tanulmányok bizonyítják a Talmud igazát: valóban eltérít a tanulástól, minden *egyéb* tanulásától, kutatásától, mert olyan gazdag, sok szempontú forrásanyag, amitől nem is akar szabadulni, aki egyszer rabja lett.